

PROSVETNI DEL

Anton Azbe, Zamorka

Petdeset let slovenskega slikarstva¹

France Mesesnel

Meščanstvo, čigar moč je po veliki francoski revoluciji pričela rasti, je zavrglo svoje historične ideale, ko je pričelo živeti svoje lastno, mlado življenje. Zagospodarilo je tako-rekoč v svoji hiši, ko se je odpovedalo zvezam z duševnostjo idealistične preteklosti in je v svoji drugi generaciji inauguriralo novo umetnost, ki je bila prav tako stvarna, kot meščanstvo samo. V devetnajstem stoletju hodi likovna umetnost od idealizma k realizmu in odtod do skrajno individualističnega impresionizma. Zgodovina umetnosti v tej dobi poroča o mnogih in pri raznih narodih različnih šolah, a vse smeri, ki se od navedenega razvojnega pravca razlikujejo, spoznavamo danes kot reakcionarne pojave, ki niso imeli moči, da bi zavrli razvoj realistične umet-

¹ Povodom razstave slovenskega modernega slikarstva v Pragi in v Ljubljani l. 1927.

nosti. Svet meščanstva je pridobival vedno več elementov iz obdajajoče narave in se je končno trdno usidral v sodobnosti. Ustvaril je spočetka historicistično umetnost s klasičnimi vzorci, dasi je oblika pristojala predmetu kot neprimerna, novodobna obleka. Ta umetnost je mogla zado-stovati le za hip, dokler se nova miselnost ni izmotala iz preteklosti, potem pa je nastala popolnoma drugačna umetnost, ki je temeljito spremenila snov in ji našla novo formo.

Dežela, ki je najizraziteje ustvarjala novi razvoj, je Francija. Tam se je rodila z revolucijo nova svoboda, ki je oprostila množico ljudskih tvornih moči, tam je močna umetnostna tradicija nudila tla za nove boje in razbistritev. Dočim je Nemčija tratila svoje najboljše umetniške moči v brezupnem poskusu obnove idealistično-religioznega stila in je Italija po stoletjih ustvarjanja utrujena počivala, je Francija z vsem ognjem svojih temperamentnih genijev pričela umetnostno osvajati obdajajoči svet. Odkrila je nove dežele in upodobila njih življenje, odkrila je preprostega kmeta ter ga dvignila s svojo umetnostjo v duševni svet sodobnikov. Ustvarila je interes za sedanjost, za naravo, katero je gledala brez idejnih pogojev in tako utrdila realistično formo, katero so gradili močni talenti. Podlaga temu dogajanju je zavedna volja, ki je hotela zajeti in izraziti obdajajoče stvari in dogodke, najti izraz za svoj čas in svoje življenje. Popolnoma je spremenila nazor o važnosti snovi, ki se brez ozira na prekoncipirano idejo širi ter zgubi polagoma svojo etično opravičbo. Važno postane vse, kar posega v vsakdanje življenje, in če spočetka odločujejo še romantični vzroki ali antiteza kmetištva do meščanstva, polja do parka in izbe do salona, postane v impresionizmu, ki je končna faza iskanja popolne sodobne resničnosti, dobesedno vsaka snov umetnostno važna. Tako popolnoma je zgubil predmet svoj pomen zaradi svojih zvez z življenjem, da je le še zanimiv kot nosilec oblike ter je v neki razsvetljavi in prostorninski zvezi mogel služiti umetniku kot model.

Slikarski impresionizem — tipično je, da je sedaj slikarstvo glavni nosilec umetnostnega razvoja — je temeljito spremenil umetnikovo razmerje do narave, formo, pa tudi umetnikovo stališče v družbi. Kakor hitro niso več veljale obče ideje v umetnosti, ko je umetnik upodabljal svoje individualne vtise iz narave — narava ob-sega sedaj človeka, krajino in prizor, bodisi tudi religiozen ali zgodovinski — je bil prepad med maso publike in umetnikom ustvarjen in utemeljen. Umetnik je motril pojave objektivno in jih izražal v kultivirani, osebni obliki skrajno subjektivno in je zato potreboval enako usmerjenega in tudi sposobnega gledavca. Njegovo delo ni več veljalo narodu ali občinstvu sploh, ampak izbrancem, ki so hoteli in mogli razumeti umet-